ПРАМЕЖКАВАЯ СПРАВАЗДАЧА №2
25 лютага – 7 сакавіка 2006 г.

I. РЭЗЮМЭ

- Палажэнні заканадаўства аб парадку агітацыі, спосаб іх інтэрпрэтацыі і ўжывання разам з дзеяннямі дзяржаўных органаў звузілі рамкі для вядзення актыўнай перадвыбарчай кампаніі.

- У справаздачным перыядзе доступ выбаршчыкаў да featureабаковай інфармацыі палітычнага зместу праз СМІ быў абмежаваным. Заслугоўвае увагі, што з 17 лютага па 6 сакавіка з агульнага часу асвятлення ўсіх чатырох кандыдатаў у праграмах навін, якія трансляваліся на асноўных беларускіх тэлеканалах, на Прэзідэнта Лукашэнку, пераважна ў афіцыйнай пасадзе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, прыйшлося звыш 94 працэнтаў.

- Назіральнікі МНВ паведамілі аб шэрагу праблем, з якімі сутыкнуліся перадвыбарчыя кампаніі Мілінкевіча і Казуліна, у тым ліку затрыманні актывістаў на падставе правядзення несанкцыянаваных агітацыйных мерапрыемстваў, прыгнёце ўдзельнікаў кампаніі органамі міліцыі і абмежаванай колькасці месцаў для агітацыйных матэрыялаў і мерапрыемстваў.

- 2 сакавіка 2006 года пры спробе патрапіць на Усебеларускі народны сход людзьмі ў цывільным з ужываннем грубай сілы быў затрыманы і на працягу каля 10 гадзін знаходзіўся пад вартай спадар Казулін. Мяркуецца, што яго абвінавачваюць у двух крымінальных і адным адміністрацыйным правапарушэнні. Падчас гэтага ж інцыдэнту з ужываннем грубай сілы было затрымана таксама некалькі журналістаў.

- Дзейнасць мясцовых незалежных назіральнікаў у Беларусі неабгрунтавана абмежаваная. 3 сакавіка чацвярым актывістам адной з грамадзянскіх ініцыятываў, якія займаюцца назіраннем за выбарамі ў краіне і якія знаходзяцца пад вартай з 21 лютага, былі прад'яўлены афіцыйныя абвінавачванні ў кіраўніцтве незарэгістраванай арганізацыяй у парушэнне новых палажэнняў Крымінальнага кодэксу. 3 сакавіка быў распаўсюджаны спецыяльны прэс-рэліз, у якім Дзеючы Старшыня АБСЕ, Міністр замежных спраў Бельгіі Карэл дэ Гюхт выказаў сваю занепакоенасць з нагоды дадзенага затрымання і заклікаў да іх вызвалення.

- 3 сакавіка пры транспартаванні з друкарні органамі міліцыі быў затрыманы ўвесь тыраж недзяржаўнай газеты «Народная воля» (250 000 экзэмпляраў), як было паведамлена, з нагоды парушэння выбарчага заканадаўства. Тым не менш, якіх-небудзь афіцыйных дакументаў, якія санкцыянуюць затрыманне, супрацоўнікамі міліцыі прад'яўлена не было.

- Назіральнікі паведамлялі аб тым, што памяшканні тэрытарыяльных выбарчых камісій (ТВК) і ўчастковых выбарчых камісій (УВК) абсталяваны належным чынам з размяшчэннем разнастайнай інфармацыі агульнага кшталту, у тым ліку біяграфій кандыдатаў і інфармацыйна-тлумачальных матэрыялаў для выбаршчыкаў. За рэдкім выключэннем члены камісій дзяліліся інфармацыяй аб ходзе іх падрыхтоўкі да выбараў.

- З 18 студзеня паседжанняў для разгляду зваротаў, якія маюць дачыненне да выбараў, Цэнтральнай камісіяй па выбарах (ЦВК) не склікалася. Тым не менш, на большасць пісьмовых зваротаў службовыя асобы ЦВК накіравалі адказы.

II. ПЕРАДВЫБАРЧАЯ АГІТАЦЫЯ

Нягледзячы на правядзенне некаторых агітацыйных мерапрыемстваў, асабліва камандамі спадара Мілінкевіча і спадара Казуліна, да цяперашняга часу агітацыя апазіцыйных кандыдатаў была недастаткова прыкметнай. Палажэнні заканадаўства аб парадку агітацыі, спосаб іх інтэрпрэтацыі і ўжывання разам з дзеяннямі дзяржаўных органаў звузілі рамкі для вядзення актыўнай передвыбарчай кампаніі.

З паведамленняў назіральнікаў МНВ вынікае, што падчас кампаній Мілінкевіча і Казуліна намаганні засяроджаныя на правядзенні сустрэч паміж самімі кандыдатамі і выбашчыкамі. Аб правядзенні сустрэч з выбаршчыкамі казаў і сп. Гайдукевіч, хаця паведамленняў аб тым, што ў падтрымку дадзенага кандыдата праводзіцца шмат прыкметных мерапрыемстваў, ад назіральнікаў МНВ не паступіла. Ва ўмераных маштабах ідзе распаўсюджванне ўлётак, аднак агітацыйныя плакаты малапрыкметныя, а прыкмет агітацыі шляхам наведвання выбаршчыкаў па месцы жыхарства няшмат. МНВ мае звесткі аб правядзенні толькі некалькіх агітацыйных мерапрыемстваў у падтрымку сп. Лукашэнкі. У дадзеных выпадках сам кандыдат не ўдзельнічаў, а замест яго ў падтрымку кампаніі па яго перавыбранню выступалі даверaныя асобы. Назіральнікі МНВ адчувалі цяжкасці ва ўсталяванні кантактаў з удзельнікамі яго кампаніі на абласным і раённым узроўнях.[1]

Кандыдаты могуць весці агітацыю толькі ў некаторых формах: выкарыстоўваць бясплатны эфірны час і друкаваную плошчу у дзяржаўных СМІ, арганізоўваць сустрэчы з выбаршчыкамі і распаўсюджваць некаторыя віды друкаваных агітацыйных матэрыялаў.[2] Сярод іншага, у адпаведнасці з заканадаўствам дзяржаўныя органы абавязаны прадаставіць кандыдатам:

- Грашовыя сродкі ў памеры 66 700 000 беларускіх рублёў (каля 31 000 даляраў ЗША) на выраб друкаваных агітацыйных матэрыялаў[3].
- Памяшканні для правядзення перадвыбарчых сустрэч; і
- Месцы, вызначаныя для размяшчэння агітацыйных матэрыялаў.

Тым не менш, платная рэклама не дазволеная, а выкарыстоўваць прадастаўленыя дзяржаўныя сродкі для арэнды плошчы на рэкламных шчытах кандыдаты не маюць права. Артыкулам 48 Кодэкса забараняецца «матэрыяльная дапамога пры падрыхтоўцы і правядзенні выбараў». ЦВК лічыць, што гэты артыкул ужывальны ў дачыненні да:

- Прыватных друкаваных СМІ[4], якія не маюць права прадастаўляць кандыдатам бясплатную плошчу ў агітацыйных мэтах[5];
- Кандыдатаў, не якія маюць права выкарыстоўваць свае ўласныя грашовыя сродкі і прамыя ахвяраванні для фінансавання сваёй выбарчай кампаніі; і
- Выдаткаў на перадвыбарчую кампанію, якія павінны абмяжоўвацца сумай, прадастаўленай кандыдатам дзяржавай.

Становішча, у якім праходзіць перадвыбачая кампанія, было азмрочана падзеямі, якія адбыліся ў справаздачны перыяд. 2 сакавіка 2006 года пры спробе патрапіць на Усебеларускі народны сход[6],

[1] З 18 груп назіральнікаў толькі ў трох (у Мінску, Баранавічах і Слуцку) атрымалася арганізаваць сустрэчы з мясцовымі штабамі перадвыбарчай кампаніі сп. Лукашэнкі.
[2] Сярод іншага, дазволенымі друкаванымі матэрыяламі з'яўляюцца перадвыбарчыя плакаты, заклікі, улёткі, фотаматэрыялы і т.д. Змест дадзеных матэрыялаў павінен адказваць патрабаванням палажэнняў артыкула 47 Кодэкса.
[3] Грашовымі сродкамі распараджаецца ЦВК. Кандыдаты размяшчаюць заказы на выраб матэрыялаў і падаюць у Цэнтарвыбаркам рахункі, якія ён аплачвае.
[4] Роля, правы і абавязкі прыватных СМІ падчас выбараў Выбарчым кодэксам не рэгламентуюцца.
[5] ЦВК выступіла з публічнай заявай, што гэта будзе лічыцца парушэннем артыкула 48.

які арганізуецца ўрадавымі органамі, людзьмі ў цывільным з ужываннем грубай сілы быў затрыманы сп. Казулін, пасля чаго ён правёў каля 10 гадзін у Кастрычніцкім РУУС (г. Мінска). Яму былі прад'яўленыя абвінавачванні ў двух правапарушэннях, якія караюцца Крымінальным кодэксам, і яшчэ адзін пункт абвінавачвання падпадае пад Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях. Падчас гэтага інцыдэнту з ужываннем грубай сілай было затрымана і некалькі журналістаў.

Крыху пазней, раніцай таго ж дня, ля будынку РУУС невядомыя асобы напалі на брата і адваката сп. Казуліна, якія разам з некалькімі журналістамі былі затрыманыя супрацоўнікамі міліцыі[7]. Неўзабаве пасля гэтага людзі ў цывільным зрабілі тры стрэлы па машыне з пасажырамі непадалёк ад добра прыкметных трох назіральнікаў МНВ. Кіроўца машыны быў арыштаваны і знаходзіцца пад вартай, чакаючы прад'яўлення абвінавачванняў па двух артыкулах Крымінальнага кодэкса. Сп. Казуліна вызвалілі ўвечар 2 сакавіка.

Пачынаючы з 17 лютага, у адпаведнасці з артыкулам 45 Выбарчага кодэкса сп. Мілінкевіч без усякіх неабгрунтаваных перашкод правёў шэраг перадвыбарчых сустрэч. На ранні вечар 2 сакавіка ў яго таксама было запланавана правядзенне мерапрыемства на Плошчы Свабоды ў цэнтры Мінска. Аднак 1 сакавіка ў перадвыбарчы штаб Мілінкевіча прышло паведамленне з пракуратуры, дзе гаварылася, што паводле закона «Аб масавых мерапрыемствах» дадзенае мерапрыемства будзе несанкцыянаваным. 2 сакавіка ў другой палове дня штаб Мілінкевіча накіраваў у пракуратуру адказ, запярэчыўшы, што дадзенае мерапрыемства носіць законны характар у адпаведнасці з артыкулам 45 Выбарчага кодэкса. У сп. Мілінкевіча і яго прыхільнікаў не атрымалася правесці дадзенае мерапрыемства на Плошчы Свабоды, аднак яно ўсё ж адбылося на адкрытым участку мясцовасці непадалёк, па абодвух баках якога стаялі падраздзяленні АМАП і супрацоўнікі міліцыі ва ўніформе агульнай колькасцю некалькі сотняў чалавек.

7 сакавіка 2006 года адзін з судоў горада Магілёва вынес пастанову ў дачыненні да двух давераных асобаў передвыбарчай кампаніі Мілінкевіча за правядзенне несанкцыянаваных сустрэч з выбаршчыкамі. Адзін з іх, Уладзімір Шанцаў быў прысуджаны да 15 сутак арышту па артыкуле 167.1. Кодэкса аб адміністрацыйных правапарушэннях (парушэнне парадку правядзення масавага мерапрыемства) за правядзенне сустрэчы з выбаршчыкамі 6 сакавіка. Другому, Старшыні Аб'яднанай грамадзянскай партыі Анатолю Лябедзьку, быў прызначаны штраф у памеры каля 700 даляраў ЗША за правядзенне сустрэчы з выбаршчыкамі 7 сакавіка. Самі яны сцвярджалі, што дадзеныя сустрэчы насілі законны характар, спасылаючыся на артыкул 45 Выбарчага кодэкса, паводле якога давераным асобам дазволена праводзіць сустрэчы з выбаршчыкамі «у любым зручным для выбаршчыкаў месцы». МНВ была паінфармаваная аб намеры абодвух абскардзіць рашэнні ў іх дачыненні ў судовым парадку.

Перадвыбарчая каманда Мілінкевіча і, у некалькі меншай ступені, перадвыбарчая каманда Казуліна паведамілі аб шэрагу іншых перашкод пры агітацыі за дадзеных кандыдатаў, у шматлікіх з якіх назіральнікі МНВ змаглі пераканацца. Былі адзначаныя наступныя праблемы:

- Наведванні выбарчых штабоў супрацоўнікамі дзяржаўных праваахоўных органаў з мэтай праверкі, ці выраблены агітацыйныя матэрыялы ў адпаведнасці з беларускім заканадаўствам[8];

---

6 «Усебеларускі народны сход» праводзіцца раз у пяць гадоў. Падчас двухдзённай сустрэчы дэлегаты заслухоўваюць справаздачу Прэзідэнта за мінулыя пяць гадоў і дакладваюць яму аб пытаннях стратэгічнай важнасці.

7 Назіральнікі МНВ таксама сталі сведкамі ўжывання супрацоўнікамі міліцыі сілы ў дачыненні да сястры сп. Казуліна. Журналістаў адпусцілі пасля праверкі супрацоўнікамі міліцыі зробленых імі запісаў.

8 У Жлобіне органы міліцыі затрымалі агітацыйныя матэрыялы кампаніі Мілінкевіча, якія змяшчалі тэкст "Новы Прэзідэнт", на той падставе, што гэта супярэчыць закону. 27 лютага Гарадскі выканаўчы камітэт Гомеля забараніў распаўсюджванне агітацыйных улётак у «месцах масавага скаплення грамадзян». 2 сакавіка дадзенае рашэнне было скасавана.

- Прыгнёт удзельнікаў кампаніі з боку ўладаў шляхам выкарыстання палажэнняў аб «затрыманні і вобыске». Гэта таксама абмежавала ступень свабоды перамяшчэння некаторых прыхільнікаў апазіцыі[9];
- Рашэнні многіх мясцовых органаў улады ўсталяваць толькі невялікую колькасць месцаў для размяшчэння агітацыйных матэрыялаў[10];
- Некаторыя мясцовыя органы ўлады адвялі для сустрэч занадта малыя па памеры альбо размешчаныя на ўскраінах гарадоў або цяжкадаступныя па іншых прычынах[11] месцы; і
- Затрыманне ўдзельнікаў агітацыйнай кампаніі за правядзенне несанкцыянаваных агітацыйных мерапрыемстваў.

Перадвыбарчыя штабы ў некаторых рэгіёнах паведамілі назіральнікам МНВ аб тым, што заахвочванне валанцёраў і правядзенне вулічнай агітацыі становяцца ўсё больш праблематычнымі. Назіральнікі МНВ з некалькіх гарадоў паведамілі аб тым, што іх суразмоўцы падвяргаліся допытам супрацоўнікамі міліцыі пасля іх сустрэч з перадвыбарчымі штабамі.

На працягу афіцыйнага перыяду агітацыі праходзяць і іншыя кампаніі, якія прама не звязаныя з афіцыйнымі перадвыбарчымі кампаніямі кандыдатаў і не могуць падпадаць пад палажэнні аб парадку вядзення агітацыі, якія змешчаны ў Выбарчым кодэксе. Кампанія «За Беларусь!», якая прапагандуе дасягненні краіны, з'яўляецца вельмі прыкметнай[12]; у яе рамках па ўсёй Беларусі праходзяць канцэрты і мерапрыемствы, якія транслююцца па тэлебачанні беларускім агульнанацыянальным каналам «АНТ». МНВ адзначыла тры выпадкі, калі падчас мерапрыемстваў у рамках кампаніі «За Беларусь!» выступаўшыя, у тым ліку адзін дзяржаўны чыноўнік, прама заклікалі грамадзян прагаласаваць за сп. Лукашэнку. Назіральнікі МНВ звярнулі ўвагу на вельмі вялікую колькасць рэкламных шчытоў, якія яўна адносяцца да дадзенай кампаніі. Нягледзячы на адпаведныя просьбы, сустрэцца з «АНТ» для абмеркавання дадзенай кампаніі у МНВ не атрымалася

Назіральнікі атрымліваюць усё больш паведамленняў аб агітацыі за дзеючага Прэзідэнта на заводах, у школах ва ўніверсітэтах.

III. РОЛЯ ГРАМАДЗЯНСКАЙ СУПОЛЬНАСЦІ У НАЗІРАННІ ЗА ВЫБАРАМІ

Шэраг арганізацый грамадзянскай супольнасці паведамілі МНВ, што ўзмацненне ціску з боку дзяржавы прыводзіць да таго, што дзейнасць мясцовых назіральнікаў у цяперашні час меней актыўная ў параўнанні з папярэднімі выбарамі. На папярэдніх выбарах грамадзянская ініцыятыва «Партнёрства», чыя спроба прайсці рэгістрацыю была няўдалай, каардынавала дзейнасць па назіранні каля 200 НУА. 3 сакавіка чацвярым актывістам грамадзянскай ініцыятывы, якія займаюцца назіраннем за выбарамі ў краіне і знаходзяцца пад вартай з 21 лютага, былі прад'яўленыя афіцыйныя абвінавачванні ў «кіраўніцтве незарэгістраванай арганізацыяй, дзейнасць якой звязаная з замахам на правы, волі і законныя інтарэсы грамадзян» у парушэнне новых палажэнняў Крымінальнага кодэкса (артыкул 193.2). Пасля іх арышту КДБ (Камітэт

---

9 Штаб кампаніі Мілінкевіча ў Гомелі паведаміў назіральнікам, што ў перыяд паміж 23 лютага і 2 сакавіка было зафіксавана 23 выпадкі затрымання актывістаў кампаніі супрацоўнікамі міліцыі на 3 гадзіны і больш. У мясцовую пракуратуру была накіравана адпаведная скарга.

10 Назіральнікі паведамілі аб некалькіх выпадках, калі мясцовыя органы ўлады спрабавалі ўжыць палажэнне аб размяшчэнні агітацыйных матэрыялаў для абмежавання кола месцаў, у якіх грамадзянам можна раздаваць агітацыйныя ўлёткі. У Гродне, пры насельніцтве горада каля 280 000 чалавек, мясцовыя ўлады вызначылі толькі 23 месцы для размяшчэння агітацыйных плакатаў.

11 Напрыклад, у Оршы, дзе было вызначана ўсяго два памяшкання, адно з якіх занадта малое для сустрэч з грамадскасцю, а другое (умяшчальнасцю каля 300 чалавек) размешчана далёка ад цэнтра горада. У гэтым горадзе штаб кампаніі Мілінкевіча правёў сустрэчу на адкрытым паветры, якая была расцэненая як пазапраўная мясцовымі органамі міліцыі.

12 Назва дадзенай кампаніі адлюстроўвае лозунг кампаніі 2004 года ў падтрымку зняцця абмежавання прэзідэнцкага мандата двума тэрмінамі і дазвола Прэзідэнту Лукашэнка балатавацца на трэці тэрмін.

дзяржаўнай бяспекі) абвінаваціў дадзеную групу ў падрыхтоўцы захопу ўлады гвалтоўным шляхам. Шэраг НУА заявілі МНВ, што дадзеная падзея ўстрывожыла іх у той сувязі, што людзі могуць адмовіцца ад працы ў якасці мясцовых назіральнікаў за выбарамі. 3 сакавіка быў распаўсюджаны спецыяльны прэс-рэліз, у якім Дзеючы Старшыня АБСЕ, Міністр замежных спраў Бельгіі Карэл дэ Гюхт выказаў сваю занепакоенасць з нагоды дадзенага затрымання і заклікаў да іх вызвалення.

Нягледзячы на гэта, некаторыя НУА, у тым ліку Беларускі Хельсінскі камітэт, плануюць выставіць сваіх назіральнікаў у дзень выбараў[13]. Тым не менш, хоць дадзеная арганізацыя пасля працяглага судовага працэсу ўсё яшчэ захоўвае рэгістрацыю, ёй прыйшлося сутыкнуцца з цяжкасцямі ў выніку рашэння нядаўна заснаванага Прэзідыума Вышэйшага гаспадарчага суду, які абавязаў арганізацыю выплаціць падаткі і штрафныя санкцыі ў памеры 75 000 даляраў ЗША у сувязі з атрыманым дадзенай НУА грантам у рамках праграмы «TACIS» (ЕС). Праваабарончы цэнтр «Вясна», у дачыненні да якога было прынята рашэнне аб адмене рэгістрацыі, у адрозненне ад папярэдніх выбараў не плануе весці назіранне за выбарамі, хоць некаторыя з яго былых членаў, магчыма, будуць весці назіранне як звычайныя грамадзяне пры падтрымцы грамадзянскіх ініцыятыў[14].

Назіральнікі МНВ паведамілі, што весці назіранне ў дзень выбараў рыхтуюцца некаторыя арганізацыі грамадзянскай супольнасці ў рэгіёнах. Пры гэтым назіральнікі паведамілі, што да цяперашняга часу пераважная большасць мясцовых назіральнікаў, зарэгістраваных выбарчымі камісіямі на месцах, уяўляе сабой не арганізацыі грамадзянскай супольнасці, а мясцовыя працоўныя калектывы, арганізацыі ветэранаў, маладзёжную арганізацыю з падтрымкай дзяржавы (Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі) і структуры мясцовых органаў кіравання. У якасці назіральнікаў таксама могуць працаваць 30 давераных асобаў кандыдатаў. Звяртацца з просьбай зарэгістраваць назіральнікаў за выбарамі таксама маюць права палітычныя партыі, аб'яднанні і групы, якія падтрымліваюць кандыдатаў. Сп. Мілінкевіч і сп. Казулін выказалі надзею, што такім чынам у іх атрымаецца выставіць назіральнікаў у большасці буйных гарадоў. Сп. Гайдукевіч паведаміў МНВ аб тым, што падчас ягонай передвыбарчай кампаніі было набрана і навучана звыш 22 000 назіральнікаў.

IV. СМІ

Дагэтуль у сродках масавай інфармацыі выбары не падносіліся ў якасці падзеі дзяржаўнай важнасці, падчас якой выбаршчыкі змогуць рэалізаваць сваё права выбраць будучага прэзідэнта. Адметнай з'яўлялася адсутнасць падчас справаздачнага перыяду роўнага асвятлення апазіцыі.

Што датычыцца прадстаўленага кандыдатам бясплатнага эфірнага часу, у перыяд з 21 лютага па 6 сакавіка Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніяй, у якую ўваходзіць «БТ1» (тэлеканал) і «БР1» (радыёстанцыя), трансляваліся афіцыйныя перадвыбарчыя выступы трох з кандыдатаў. Сп. Лукашэнка свайго бясплатнага эфірнага часу, прадстаўленага яму ў электронных СМІ у рамках выбарчай кампаніі[15], не выкарыстаў. 2 сакавіка канал «БТ1» выразаў частку звароту сп. Казуліна, палічыўшы, што сп. Казулін дапусціў «непацверджаныя абвінавачванні» у адрас сп. Лукашэнкі і яго дваіх сыноў. 6 сакавіка былі падвергнутыя цэнзуры радыёзвароты сп. Казуліна і сп. Мілінкевіча на «БР1». Ніводны з кандыдатаў не быў папярэджаны аб змене зместа іх радыёвыступаў да пачатку іх трансляцыі[16].

---

13 БХК спадзяецца выставіць у дзень выбараў каля 500 назіральнікаў.

14 Звычайныя грамадзяне таксама могуць быць зарэгістраваныя назіральнікамі пры ўмове збору 10 подпісаў выбаршчыкаў на тэрыторыі ўчастка, у якім плануецца назіранне за выбарамі.

15 Кожнаму з кандыдатаў было прадстаўлена права на два ідучых у запісу перадвыбарчых выступы па тэлебачанні і два выступы на радыё, працягласцю не больш за 30 хвілін кожны, і публікацыю перадвыбарчай праграмы ў аб'ёме не больш за пяць машынапісных старонак у сямі дзяржаўных газетах, вызначаных ЦВК.

16 Зварот сп. Казуліна быў скарочаны прыблізна на сем хвілінаў, а выступ сп. Мілінкевіча скарацілі прыкладна на адну хвіліну.

Бясплатна прадстаўленай плошчай у дзяржаўных друкаваных СМІ скарысталіся тры кандыдаты (сп. Гайдукевіч, сп. Казулін і сп. Лукашэнка). Перадвыбарчая праграма сп. Мілінкевіча не была перададзеная ў рэдакцыю дзяржаўных газет ва ўсталяваны адпаведнай пастановай тэрмін (да 26 лютага). У выніку гэтага да друку яна прынятая не была. 2 сакавіка штабам перадвыбарчай кампаніі Мілінкевіча ў ЦВК была пададзена скарга з патрабаваннем апублікаваць праграму кандыдата на той падставе, што невыкананне ўсталяванага ЦВК адміністрацыйнага па сваёй сутнасці тэрміну не павінна абмяжоўваць правоў, якія прадстаўлены Выбарчым кодэксам.

У дзяржаўных СМІ асвятляліся працэдурныя і тэхнічныя аспекты правядзення выбараў. Пры гэтым паводле атрыманых МНВ папярэдніх вынікаў маніторынгу[17] СМІ за перыяд з 17 лютага па 6 сакавіка, за выключэннем афіцыйнай цырымоніі рэгістрацыі 17 лютага і бясплатнага эфірнага часу, аб'ём асвятлення сп. Гайдукевіча, сп. Казуліна і сп. Мілінкевіча ў дзяржаўных СМІ быў вельмі невялікім, а якой-небудзь рэальнай магчымасці прама выказаць свае погляды гэтым кандыдатам прадстаўлена не было.

Паводле атрыманых МНВ вынікаў маніторынгу праграмаў навін за перыяд з 17 лютага па 6 сакавіка, каналы «АНТ», «БТ1» і «СТБ» прысвяцілі адпаведна 4 гадзіны 17 хвілін, 3 гадзіны 43 хвіліны і 3 гадзіны 20 хвілін асвятленню ўсіх чатырох кандыдатаў разам узятых. З гэтага часу на сп. Лукашэнку прыйшлося 99 працэнтаў на «АНТ», 95 працэнтаў на «БТ1» і 94 працэнты на «СТБ». У асноўным, яго паказвалі ў якасці Прэзідэнта, а агульная танальнасць асвятлення была станоўчай.

У іншых праграмах палітычнага зместу на дзяржаўных тэлеканалах сп. Лукашэнка фігураваў значна часцей і характарызаваўся болей станоўча, чым астатнія кандыдаты. Асвятленне сп. Казуліна і сп. Мілінкевіча было невялікім і пераважна негатыўным па танальнасці. Агітацыйныя мерапрыемствы апазіцыі і інцыдэнты, якія адбыліся падчас іх, амаль не асвятляліся[18]. У адрозненні ад гэтага, беларускія тэлеканалы, маніторынг якіх ладзіць МНВ, вялі шматгадзінную прамую трансляцыю і асвятленне ў навінах працяглых зваротаў Прэзідэнта да дэлегатаў трэцяга Усебеларускага народнага сходу (2-3 сакавіка). Праца сходу таксама атрымала шырокае асвятленне ў фінансуемых з дзяржаўнага бюджэту друкаваных СМІ. СМІ таксама транслявалі шматлікія выступы ўдзельнікаў дадзенага мерапрыемства, многія з якіх падтрымалі палітычную праграму Прэзідэнта. У сваіх выступах на сходзе Прэзідэнт адстойваў сваю дзейнасць на пасадзе, якую ён займае, акрэсліў план на будучую пяцігодку і бесцырымонна раскрытыкаваў апанентаў па выбарах.

На працягу справаздачнага перыяду мела месца некалькі выпадкаў затрымання супрацоўнікамі міліцыі газет «Народная воля» і «Товарищ» у індывідуальных распаўсюджвальнікаў[19]. Дадзеныя нацыянальныя газеты больш не распаўсюджваюцца праз дзяржаўную рознічную сетку. 3 сакавіка пры транспартаванні з друкарні органамі міліцыі быў затрыманы ўвесь тыраж «Народнай волі» (250 000 экзэмпляраў). Як паведаміў адзін з прадстаўнікоў газеты, супрацоўнікі міліцыі заявілі перавозчыкам тыражу, што ён быў затрыманы за парушэнне выбарчага заканадаўства. Тым не менш, якіх-небудзь афіцыйных дакументаў, якія санкцыянуюць затрыманне, супрацоўнікамі міліцыі прад'яўлена не было.

---

[17] МНВ БДІПЧ АБСЕ распачала маніторынг СМІ 12 лютага. Ладзіцца маніторынг наступных СМІ: беларускія тэлеканалы «БТ1», «АНТ» і «СТБ», канал Расійскай Федэрацыі «РТР» і беларуская радыёстанцыя «БР1». Акрамя таго, ён ахоплівае чатыры дзяржаўныя газеты - «*Народная газета*», «*Рэспубліка*», «*Советская Белоруссия*» і «*Звязда*» і пяць недзяржаўных – «*БелГазета*», «*Белорусы и рынок*», «*Комсомольская правда в Белоруссии*», «*Народная воля*» і «*Обозреватель*».

[18] Напрыклад, дзяржаўныя СМІ надалі неістотную ўвагу падзеям 2 сакавіка, калі быў затрыманы сп. Казулін.

[19] У некалькіх выпадках затрыманыя экзэмпляры газет былі пазней вернуты.

V. АРГАНІЗАЦЫЯ І ПРАВЯДЗЕННЕ ВЫБАРАЎ

За справаздачны перыяд Цэнтарвыбаркам не правёў ніводнага афіцыйнага паседжання. З прычыны таго, што выбары з'яўляюцца мерапрыемствам агульнанацыянальнага маштабу, арганізацыяй друку бюлетэняў займаецца ЦВК. Друк бюлетэняў адносіцца да пытанняў, якія вырашаюцца у працоўным парадку, таму падрыхтоўка да друку на павестку дня паседжання камісіі не выносіцца. Пры гэтым раней ЦВК зацвердзіла форму акту перадачы бюлетэняў па ланцугу размеркавання ад вышэйстаячых да ніжэйстаячых камісій. Колькасць бюлетэняў, якія друкуюцца, ЦВК публічна не абвясціла. Пры гэтым ЦВК паведаміла МНВ, што ёю будзе замоўлена бюлетэняў на 10 працэнтаў больш, чым чаканая колькасць зарэгістраваных выбашчыкаў.

Назіральнікі паведамлялі аб тым, што памяшканні ТВК і УВК абсталяваныя належным чынам з размяшчэннем разнастайнай інфармацыі агульнага кшталту, у тым ліку біяграфій кандыдатаў і інфармацыйна-тлумачальных матэрыялаў для выбаршчыкаў. За рэдкім выключэннем члены камісій дзяліліся інфармацыяй аб ходзе іх падрыхтоўкі да выбараў.

Участковыя выбарчыя камісіі (УВК) завяршылі працэс абнаўлення і ўдакладнення спісаў выбаршчыкаў. З 4 сакавіка грамадзяне могуць наведваць памяшканні УВК для праверкі запісу аб сабе ў спісе выбаршчыкаў. Пры выяўленні памылкі грамадзянін можа запатрабаваць яе выпраўлення. Грамадзяне могуць уносіцца ў спісы ў дзень выбараў пры прад'яўленні сапраўднага дакумента, які падцвярджае асобу, з ліку прымальных. Агульнадаступныя звесткі аб агульнай колькасці зарэгістраваных выбаршчыкаў па краіне адсутнічаюць, хаця на ўзроўні ўчасткаў іх можна атрымаць па кожнай УВК.

На тэрыторыі большасці выбарчых участкаў ужо пачалося рассыланне грамадзянам паведамленняў аб датах і гадзінах галасавання і адрасе ўчастка, да якога яны прыпісаныя. Падчас праверак спісаў шляхам наведвання выбаршчыкаў па месцы жыхарства большасць УВК склалі «дадатковы» спіс выбашчыкаў, якія жадаюць прагаласаваць па месцы жыхарства па стане здароўя або «іншым паважлівых прычынах» (Выбарчы кодэкс, артыкул 54). У дзень выбараў дадзеныя выбаршчыкі будуць наведаны па месцы жыхарства (або знаходжання) і апусцяць свае бюлетэні ў пераносную скрыню для галасавання. Аб просьбе выбаршчыка прагаласаваць з выкарыстаннем пераноснай скрыні УВК да 18.00 дня выбараў можа паведаміць яго «сусед, сваяк або іншая асоба».

У адпаведнасці з Выбарчым кодэксам у перыяд з аўторка 14 сакавіка па суботу 18 сакавіка выбаршчыкі могуць прагаласаваць датэрмінова. У перыяд датэрміновага галасавання выбарчыя ўчасткі павінны быць адчыненыя штодня з 10:00 да 14:00 і з 16:00 да 19:00. Дадзеная працэдура арганізоўваецца двума або больш членамі УВК. На этапе датэрміновага галасавання памяшканні для галасавання ахоўваюцца супрацоўнікамі міліцыі ў дзённы і начны час, калі нявыкарыстаныя бюлетэні павінны быць зачыненыя ў сейфе. Тым не менш, у перапынку паміж двума перыядамі галасавання на працягу дня і па яго заканчэнні скрыні, якія выкарыстоўваюцца для датэрміновага галасавання, не апячатваюцца акрамя апошняга дня, 18 сакавіка, калі адтуліна ў скрыні для галасавання заляпляецца палоскай паперы, на якой прастаўляецца пячатка УВК. Пададзеныя такім чынам галасы будуць лічыцца толькі пасля зачынення выбарчых участкаў 19 сакавіка. Некаторыя прадстаўнікі кандыдатаў раскрытыкавалі працэс датэрміновага галасавання і заклікалі сваіх прыхільнікаў галасаваць толькі 19 сакавіка.

VI. РАЗГЛЕДЖАННЕ ЗАЯВАЎ НАКОНТ ВЫБАРАЎ

У перыяд з 25 лютага па 3 сакавіка ў ЦВК паступіла 40 пісьмовых зваротаў, звязаных з выбарамі. З іх 22 маюць дачыненне да правядзення выбарчай кампаніі, сярод якіх ёсць і «скаргі». Рашэнне аб неабходнасці правядзення паседжання ЦВК для разгляду і вынясення рашэння ў дачыненні да пісьмовай заявы, якая адносіцца да выбараў, прымае Старшыня ЦВК. З 18 студзеня паседжанняў

для разгляду звязаных з выбарамі зваротаў ЦВК не склікалася. Тым не менш, на большасць пісьмовых заяваў службовыя асобы ЦВК накіравалі адказы.

Шмат афіцыйных скаргаў, звязаных з кампаніяй, і іншых пытанняў, якія адносяцца да выбараў, адрасуюцца не ў ЦВК, а ў органы пракуратуры (на месцах і генпракуратуру)[20]. МНВ звярнулася з просьбай правесці сустрэчу з Генеральным пракурорам Рэспублікі Беларусь, аднак такая сустрэча пакуль не адбылася.

Рашэнні ЦВК па некаторых асобных аспектах выбарчага працэсу могуць быць абскарджаныя ў Вярхоўным судзе; напрыклад, рашэнне аб адмове ў рэгістрацыі кандыдатам. Тым не менш, у дачыненні да пытанняў, якія Выбарчы кодэкс прама не вызначае ў якасці падлягаючых абскарджванню, практычны механізм юрыдычнага аспрэчвання рашэнняў ЦВК адсутнічае. Старшыня Вярхоўнага суду Рэспублікі Беларусь паведаміў МНВ аб тым, што судом не чакаецца разгляд вялікай колькасці спраў, якія адносяцца да выбараў, з прычыны абмежаванасці яго юрысдыкцыі, асабліва на дадзеным этапе выбарчага працэсу.

Калі ў выбарчыя органы грамадзяне, у абмежаванай ступені, скаргі падаваць могуць, то ў суд можна падаць не ўсе віды скарг і апеляцый. Выбарчым кодэксам прама не прадугледжана магчымасць абскардзіць «бяздзейнасць» выбарчых камісій. Паводле артыкула 49 Выбарчага кодэкса назіральнік надзяляецца правам звяртацца з скаргай на парушэнне заканадаўства ў адпаведную выбарчую камісію, вышэйстаячую камісію або пракуратуру. Дадзенае становішча не прадугледжвае магчымасць прадастаўлення такой праванай абароны звычайнаму выбаршчыку і іншым асобам, якія не валодаюць статусам назіральніка.

[20] У кампетэнцыі пракуратуры таксама знаходзяцца некаторыя крымінальныя справы, прама ці ўскосна звязаныя з выбарчай кампаніяй і палітычным становішчам.